

WEI
WARSAW ENTERPRISE
INSTITUTE

wrzesień
2023

JAREMA PIEKUTOWSKI

RAPORT

**MIGRACJE:
NEWYKORZYSTANA
(NA RAZIE) SZANSA POLSKI**

WARSAW ENTERPRISE INSTITUTE

**MIGRACJE:
NEWYKORZYSTANA
(NA RAZIE) SZANSA POLSKI**

Jarema Piekutowski

Socjolog, publicysta, analityk. Członek zespołu think-tanku „Nowa Konfederacja” i „Laboratorium Więzi”. Publikuje m.in. w „Dzienniku Gazecie Prawnej” i „Rzeczpospolitej”. Autor m.in. wywiadów-rzek z Ludwikiem Dornem, Wojciechem Maksymowiczem i Andrzejem Zybertowiczem. Współautor raportu „Polska w europejskim kryzysie migracyjnym” (WEI, Nowa Konfederacja 2019).

Spis treści

Synteza	4
Wstęp	5
1. Świat i Europa wchodzą w kolejną fazę migracyjnej rewolucji	6
1.1. Migracje – tło globalne	6
1.2. Migracje w Europie	9
1.2.1. Sytuacja migracyjna Europy	9
1.2.2. Rys historyczny. Szósta faza migracji europejskich	10
1.2.3. Trendy w migracjach europejskich	11
1.2.4. Prognozy na przyszłość	12
2. Migracje w Polsce	14
2.1. Obecny stan i trendy	14
2.2. Przełom: imigracja z Ukrainy	16
2.3. Kto przybywa do Polski?	17
2.3.1. Charakterystyka imigrantów przybywających do Polski ...	17
2.3.2. Nielegalne migracje w Polsce	17
2.4. Migranci na polskim rynku pracy	18
2.5. Kogo będziemy potrzebować?	20
2.6. Migracje jako (niewykorzystana) szansa dla Polski. Najważniejsze wyzwania a polityka migracyjna	21
3. Jak wykorzystać szansę?	24
3.1. Dwa scenariusze rozwoju sytuacji	24
3.2. Rekomendacje dla polityki migracyjnej	24
4. Metodologia i źródła	26
Załącznik 1. Dane tabelaryczne	28

Synteza

- **Liczba migrantów rośnie sukcesywnie na całym świecie** i stanowią oni coraz większy odsetek globalnej populacji. W roku 2020 aż 280 mln osób mieszkało poza swoimi krajami pochodzenia co najmniej rok. W porównaniu z rokiem 1990 liczba migrantów wzrosła o 83,4 proc.
- **Łączną liczbę imigrantów w Polsce można szacować na ok. 3,5–4 mln**, z czego 60–75 proc. stanowią Ukraińcy. Zwłaszcza ostatnie lata z wojną na Ukrainie przyniosły znaczący trend wzrostowy imigracji przy jednoczesnym (powolnym) spadku emigracji. Do ważnych z punktu widzenia rynku pracy państw pochodzenia migrantów należą też Białoruś, Gruzja, Indie i Mołdawia.
- **Od 2008 r. istotnym trendem jest wzrost udziału w ogólnej liczbie imigrantów–uchodźców przybywających do Europy z państw Afryki i Bliskiego Wschodu.** Polska jest krajem granicznym Unii Europejskiej na szlaku migrantów z Azji i Afryki przetrzucanych do UE z Białorusi w ramach wojny hybrydowej. Borykać się więc będzie nie tylko z problemem bezpośredniej nielegalnej imigracji, ale także (jako „pierwszy bezpieczny kraj” w UE) staje przed wyzwaniem odsyłania migrantów z innych państw UE w ramach procedury readmisji. Konieczne jest wzmocnienie przeciwdziałania nielegalnej migracji.
- **Rośnie liczba zezwoleń na pracę dla cudzoziemców w Polsce**, w dużej mierze w zawodach, w których w naszym kraju występuje deficyt pracowników. Jednocześnie wielu cudzoziemców ma poczucie, że pracuje w Polsce „poniżej kwalifikacji”, co wiąże się w dużej mierze z barierą językową. Przebywający w Polsce cudzoziemcy mają korzystną z punktu widzenia rynku pracy strukturę wykształcenia – wśród migrantów ogółem wg szacunków sprzed wojny ok. 36 proc. miało wykształcenie wyższe, a w grupie uchodźców i migrantów z Ukrainy wskaźnik ten waha się od 46 do 50 proc.
- **W Europie, w tym w Polsce, występują sprzeczne tendencje w polityce migracyjnej.** Z jednej strony starzenie się społeczeństw Zachodu i spadająca dzietność oraz związane z tym deficyty na rynku pracy będą sprzyjać liberalizacji prawa migracyjnego, z drugiej – frustracja trudnościami z integracją części migrantów powodująca nasilenie tendencji antyglobalistycznych.
- **Polska nie wypracowała jasnej polityki imigracyjnej.** Imigracja jest szansą na częściowe rozwiązanie problemów demograficznych i związanych z rynkiem pracy. Wymaga to trafnej i skutecznej polityki migracyjnej, a obecnie takiej polityki nie ma. Pod pozorami elastyczności i konieczności reagowania na bieżące wyzwania rząd wycofuje się z prac nad dokumentami strategicznymi. Bez trafnej (co nie znaczy: sztywnej) polityki migracyjnej Polska będzie przegrywać walkę o deficytowe zasoby ludzkie z lepiej zorganizowanymi w tym obszarze państwami Zachodu i Wschodu.
- **Polityka imigracyjna Polski powinna wprowadzać mechanizm selekcji imigrantów w oparciu o analizę rynku pracy.** Inne konieczne instrumenty to rozwijanie programów edukacyjnych, uznawanie kwalifikacji i wspieranie przedsiębiorczości wśród migrantów.
- **Polityka imigracyjna Polski nie powinna oferować imigrantom specjalnych przywilejów względem gospodarzy, zwłaszcza w kontekście świadczeń socjalnych.** Kluczowe jest także wzmocnienie procedur odsyłania nielegalnych imigrantów oraz pogłębienie współpracy z krajami pochodzenia migrantów, aby lepiej zrozumieć przyczyny migracji i opracować bardziej skuteczne strategie jej zarządzania.

Wstęp

15 września 2023 media światowe obiegrała informacja, iż w ciągu 48 godzin na włoską wyspę Lampedusa przybyło 7000 imigrantów, głównie z Tunezji. Liczba mieszkańców wyspy to ok. 6000 osób, a centrum przyjmowania migrantów może przyjąć najwyżej 400 osób. Władze lokalne ogłosiły stan wyjątkowy, a na wyspę przybyła premier Włoch Giorgia Meloni oraz szefowa Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen.

Tłem kryzysowej sytuacji na zewnętrznej granicy UE są trudności w uzgodnieniu polityki migracyjnej na poziomie europejskim. Choć Unia Europejska w lipcu tego roku podpisała porozumienie z Tunezją, które miało zatrzymać nielegalną imigrację z Północnej Afryki, to obiecane Tunezji środki nie zostały jeszcze wypłacone, więc nowy system nie zadziałał. Podobne kryzysowe sytuacje mogą powtarzać się w przyszłości i choć niezbędne jest działanie na poziomie Unii Europejskiej, to nie jest ono wystarczające:

każde państwo członkowskie musi stworzyć własną, skuteczną politykę i stanowisko w tej sprawie.

Temat przyjmowania imigrantów, w tym uchodźców, na jesieni 2023 r. pojawia się coraz częściej w polskiej debacie publicznej także ze względu na nadchodzące wybory. Mimo wielu dyskusji brakuje jednej, sprecyzowanej doktryny państwowej w tym zakresie. Rządząca partia deklaruje politykę surowej ochrony granic, jednak w praktyce panuje chaos. Brakuje sprecyzowanej polityki migracyjnej. Opozycja zarzuca rządowi, że ten z jednej strony straszy imigrantami, a z drugiej przyjmuje ich w sposób niekontrolowany. **Na jesieni 2023 r. na jaw wyszła afera wizowa.** Śledztwo – prowadzone obecnie¹ przez Centralne Biuro Śledcze, Prokuraturę Krajową oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne – dotyczy nieprawidłowości

przy wydawaniu wiz dla imigrantów z krajów Azji Południowo-Wschodniej i Afryki.

Konsekwencje afery będą bolesne – nie tylko dla polityków, ale także dla kraju. Afera wstrzyma na pewien czas napływ imigrantów, co utrudni funkcjonowanie uczelniom (problemy z wizami studentów), przedsiębiorcom i spowoduje paraliż migracyjny. **Wszystko przez brak spójnej, przejrzystej, opartej na danych polityki w tym zakresie, która pozwoli na rozróżnienie między imigrantami, którzy są gotowi podjąć wyzwanie współtworzenia Polski – chcą pracować, kształcić się, uczyć się języka i pozostać tu na dłużej, a oportunistami, którzy nie są zainteresowani legalną, długoterminową migracją, wymagającą wkładu w polskie społeczeństwo.** Gdyby taka polityka istniała, Polska mogłaby potraktować masowe migracje jako szansę dla społeczeństwa i gospodarki. Jednak tak się nie stało.

Potrzeba obecnie głębokiego namysłu nad tym, gdzie jesteśmy, jeśli chodzi o politykę imigracyjną – nie tylko na poziomie krajowym, ale także światowym i europejskim. **Jednym z elementów misji WEI jest dążenie do odwrócenia niekorzystnych dla Polski trendów demograficznych. Jednym z działań niezbędnych do osiągnięcia tego celu jest prowadzenie rozsądnej polityki zagranicznej.** Mam nadzieję, że ten raport może pomóc w jej sformułowaniu.

Pierwszy rozdział raportu przedstawia tło globalne i europejskie migracji, pokazując szerszy obraz migracji i najważniejsze trendy w tym zakresie. W drugim rozdziale przedstawiam obecny stan migracji do Polski ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji po napaści putinowskiej Rosji na Ukrainę. Trzeci rozdział przedstawia potrzeby ludnościowe i zawodowe Polski. W czwartym rozdziale proponuję rekomendacje dla polityki migracyjnej.

¹ Wg stanu na 17.09.2023 r.

1. Świat i Europa wchodzą w kolejną fazę migracyjnej rewolucji

- **Wzrost liczby migrantów następuje szybciej niż przyrost globalnej populacji. W 2020 roku 2801 mln osób mieszkało poza swoimi krajami pochodzenia co najmniej rok. Oznacza to, że w porównaniu z rokiem 1990 liczba migrantów wzrosła o 83,4 proc. W tym samym czasie populacja globalna wzrosła w mniejszym stopniu – o 50 proc.**
- **Podobnie jak na świecie, także w Europie w ostatnich latach wzrost liczby migrantów znacząco przyśpieszył. Wg danych IOM na przestrzeni lat 1990–2020 liczba migrantów w Europie wzrosła z 49,6 mln do 86,7 mln osób.**
- **Napływ migrantów do państw europejskich (zwłaszcza Europy Zachodniej) z Afryki (przede wszystkim Północnej), Bliskiego Wschodu oraz słabiej rozwiniętych państw azjatyckich będzie w najbliższych latach rósł.**

1.1. Migracje – tło globalne

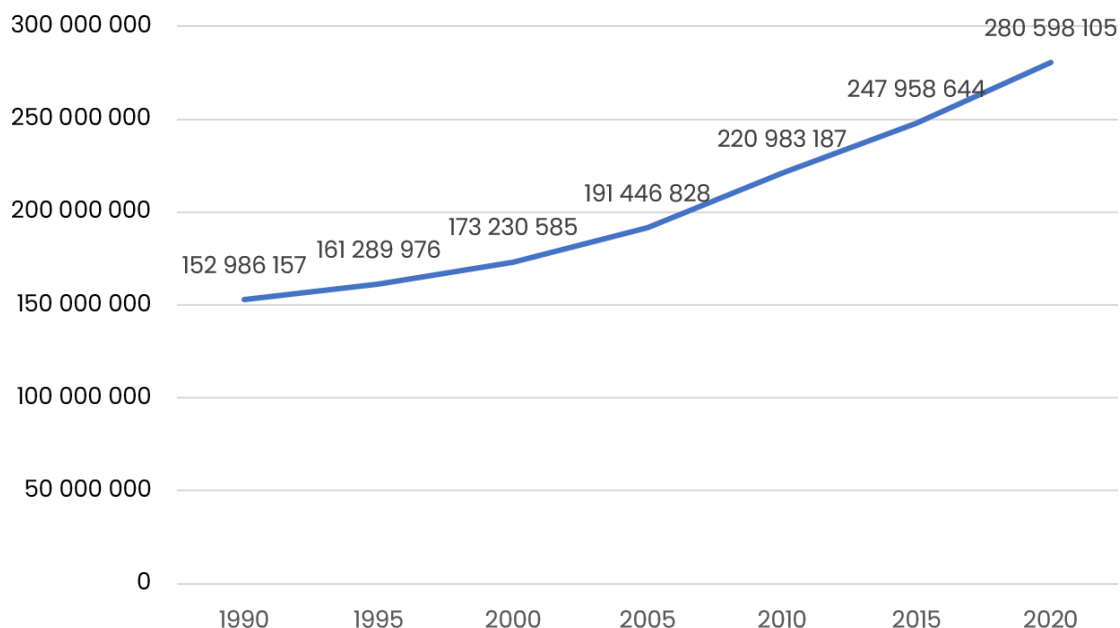
Liczba międzynarodowych migrantów na świecie z roku na rok sukcesywnie rośnie. Nie wynika to jedynie z ogólnego przyrostu liczby ludności na świecie – **wzrost liczby migrantów następuje szybciej niż przyrost globalnej populacji.**

W 2020 roku **280 598 105** osób mieszkało poza swoimi krajami pochodzenia co najmniej rok². Oznacza to, że w porównaniu z rokiem 1990 liczba migrantów wzrosła o 83,4 proc. W tym samym czasie populacja globalna wzrosła w mniejszym stopniu – o 50 proc.³. Szczególnie szybki wzrost liczby migrantów nastąpił pomiędzy rokiem 2005 a 2020.

² *World Migration Report 2022*, International Organization for Migration, Geneva 2021, str. 23.

³ Źródło: Worldometer za: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. *World Population Prospects: The 2022 Revision. (Medium-fertility variant)*, <https://www.worldometers.info/world-population/world-population-by-year>, dostęp: 7.09.2023 r.

Wykres 1. Liczba międzynarodowych migrantów w latach 1990–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Okres po II wojnie światowej przyniósł wzrost globalizacji i mobilności, który znacząco ułatwił i zintensyfikował procesy migracyjne. W 1960 r. liczba migrantów na świecie wynosiła 92 mln, czyli ponad trzykrotnie mniej niż dziś. **W latach 1960–2010 nastąpił szczególnie szybki wzrost migracji do krajów o wysokich dochodach** (liczba mieszkańców urodzonych za granicą rosła w tych krajach szybciej niż ogólna liczba mieszkańców). Jak wskazuje T. Dao z zespołem: „Zmianę tę całkowicie wyjaśnia napływ migrantów z krajów rozwijających się, których udział w ogólnej populacji krajów o wysokich dochodach wzrósł z 1,5 proc. do 8 proc.”⁴.

Z punktu widzenia udziału migrantów w populacji światowej, można wyodrębnić trzy etapy rozwoju migracji globalnych w ciągu 50 lat od 1970 do 2020 roku:

- między 1970 a 1985 r.**, kiedy liczba migrantów międzynarodowych wynosiła ok. 2,2 proc.–2,3 proc. populacji światowej,
- między 1985 a 2005 r.** (średnio 2,9 proc.),
- od 2005 r. do dziś** (powyżej 3,2 proc.).

A zatem, choć zdecydowana większość populacji światowej pozostaje w swoich miejscach zamieszkania, można mówić o **wejściu w kolejną fazę migracyjnej rewolucji**.

Zjawisko globalnych migracji spowolniła nieco pandemia COVID-19 w latach 2020–2022, jednak nie doszło do przełamania trendu. **Początkowo prognozowano trwałe zmniejszenie zjawiska migracji w związku z pandemicznymi restrykcjami i zmianami na rynku pracy, jednak wpływ pandemii okazał się słabszy niż przewidywano** (realny wzrost liczby migrantów

⁴ Dao T.H., Docquier F., Maurel M., Schaus P., *Global Migration in the 20th and 21st Centuries: the Unstoppable Force of Demography*, FERDI Working Paper Development Policies 223, March 2018, <https://ferdi.fr/dl/df-Zk26mfKfrFABx6eLN4wnhGRa/ferdi-p223-global-migration-in-the-20th-and-21st-centuries-the-unstoppable.pdf>, dostęp: 07.09.2023 r., str. 3.

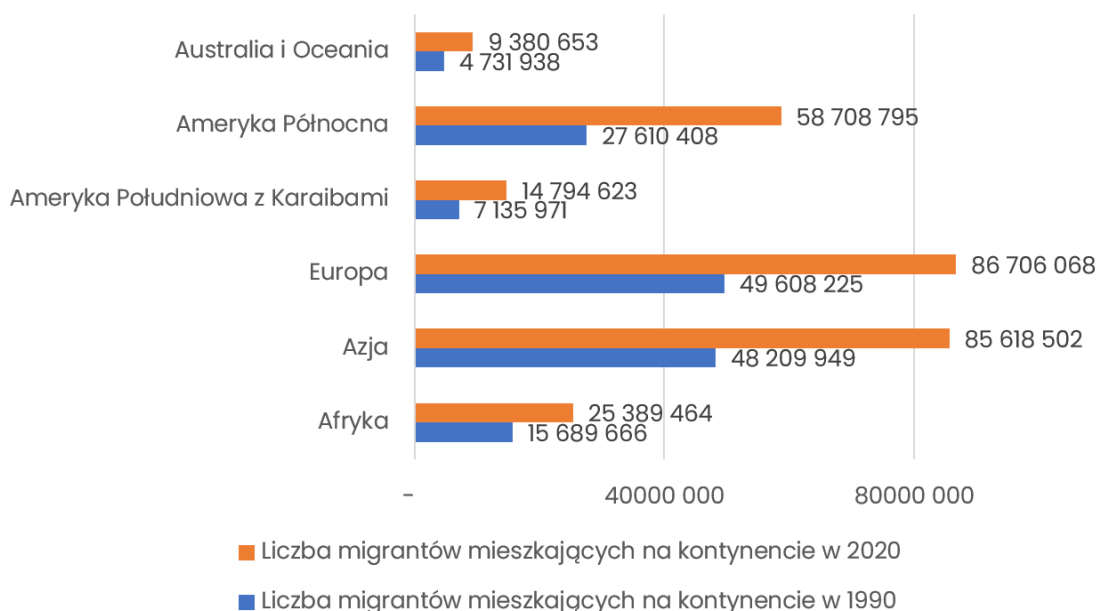
w czasie pandemii był niewiele niższy od prognozowanego⁵).

Najczęstszym celem podróży globalnych migrantów jest Europa, jednak najsilniej w latach 1990–2020 wzrosła populacja migrantów w Ameryce Północnej i Południowej. **Migranci na całym świecie jako kraj przeznaczenia**

wybierają najczęściej kraje najpotężniejsze lub najbogatsze w danym regionie, jednak ta sytuacja zmienia się – w latach 2013–2019 **rosł odsetek migrantów kierujących się do państw o średnich i wyższych dochodach (wcześniej większość migrantów kierowała się do państw o najwyższych dochodach)**.

⁵ Za: Żołędowski M., *Wpływ pandemii COVID-19 na procesy migracji i sytuację migrantów - przypadek Polski*, „Studia Polityczne” 65/2022, str. 171.

Wykres 2. Liczba międzynarodowych migrantów w 1990 i 2020 wg kontynentu docelowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Najwięcej migrantów w 2020 r. mieszkało w Stanach Zjednoczonych, Niemczech, Arabii Saudyjskiej, Rosji i Wielkiej Brytanii. USA są najczęstszym miejscem docelowym dla migrantów z obszaru amerykańsko-pacyficznego (Meksyk, Portoryko, Filipiny), Niemcy – z obszaru europejsko-zachodnioazjatyckiego (Polska, Turcja, Rosja), zaś Arabia Saudyjska – z Azji Południowej i Wschodniej oraz Afryki (Indie, Indonezja, Pakistan, Egipt)⁶.

Najwięcej migrantów pochodzi z Europy i Ameryki Płn., zaś kolejnym kontynentem pod tym względem jest Azja. Państwa, z których w 2020 r. pochodziło najwięcej migrantów to Indie (kierunek: ZEA, USA, Arabia Saudyjska), Meksyk (kierunek: USA, Kanada i Hiszpania) oraz Rosja (kierunek: Ukraina, Kazachstan, Niemcy)⁷.

Globalni migranci to najczęściej osoby w wieku produkcyjnym (15–64 lat), dlatego migracje stanowią istotną szansę dla rynku pracy i demografii państw docelowych. Wbrew stereotypowi mówiącemu, że większość migrantów to młodzi mężczyźni, w porównaniu z ogólną liczbą ludności w danej grupie wiekowej najwięcej migrantów jest w grupie wiekowej między 40.

a 49. roku życia. **Liczba kobiet i mężczyzn wśród globalnych migrantów jest zrównoważona.**

Ponadto dane z bazy migracji międzynarodowych ONZ wskazują, że **populacja migrantów międzynarodowych starzeje się.** Najszybciej w ciągu ostatnich 30 lat wzrosła liczba migrantów w grupie między 45. a 54. rokiem życia zaś najmniej – grupa młodzieży w wieku 10–19 lat.

1.2. Migracje w Europie

1.2.1. Sytuacja migracyjna Europy

Podobnie jak na świecie, także w Europie w ostatnich latach wzrost liczby migrantów znacząco przyspieszył. Wg danych IOM, na przestrzeni lat 1990–2020 liczba migrantów w Europie wzrosła z 49,6 mln do **86 706 068 osób**⁸. Aby oszacować obecny stan migracji w Europie, trzeba wziąć pod uwagę przełomowe zdarzenie, jakim była wojna na Ukrainie. Wg danych ONZ, we wrześniu 2023 r. liczba uchodźców z Ukrainy w Europie wyniosła **5 832 400 osób**, a więc łączną liczbę migrantów na terenie Europy wg stanu na wrzesień 2023 r. szacować można na ok. **97,1 mln**.

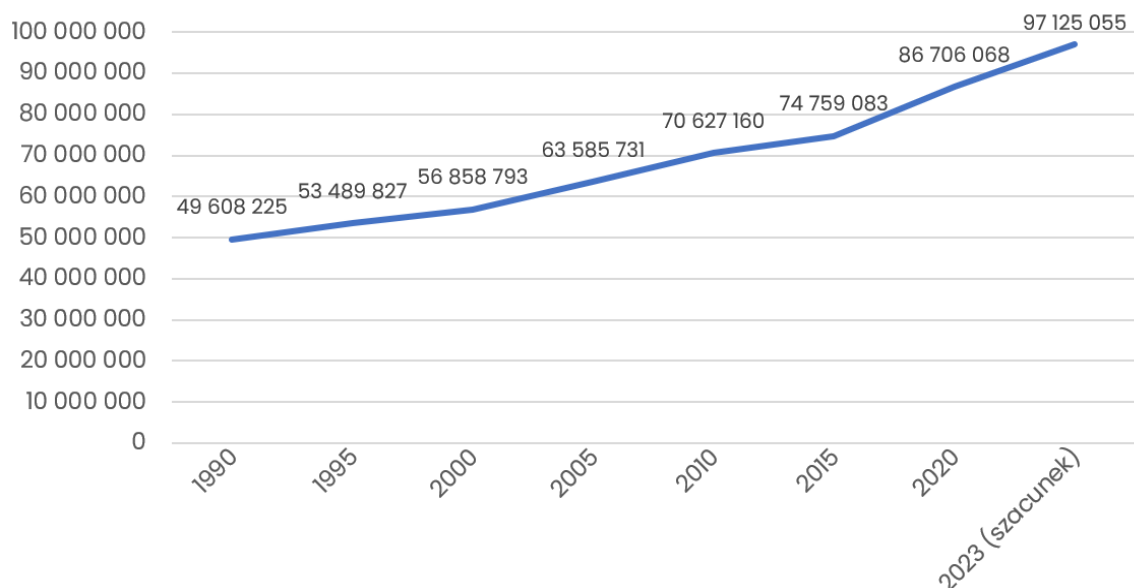
⁶ Szczegółowe dane przedstawia tabela nr 1 w załączniku 1.

⁷ Vide tabela 2 w zał. 2.

⁸ Są to najnowsze dostępne dane ONZ na temat liczby migrantów. Dane większości instytucji zajmujących się badaniami statystycznymi migracji nie uwzględniają jeszcze stanu obecnego po inwazji Rosji na Ukrainę. Przedstawię zatem najnowsze dostępne dane sprzed rozpoczęcia wojny na Ukrainie, a w miarę możliwości dokonam szacunków obecnej sytuacji migracyjnej w Europie.

Wykres 3. Liczba migrantów w Europie w latach 1990–2020 z szacunkiem dla 2023 r.

Źródło: opracowanie i szacunki własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Większość migrantów w Europie to osoby z tego samego kontynentu i z Azji Centralnej (najczęstsze kraje pochodzenia europejskich migrantów to: Rosja, Ukraina, Polska, Kazachstan i Rumunia). Najczęstsze europejskie państwa docelowe migracji to państwa wysoko rozwinięte, mocno osadzone w Unii Europejskiej: Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Hiszpania i Włochy. Można wyróżnić w Europie następujące najważniejsze ruchy imigracyjne:

- imigracja z państw byłego bloku sowieckiego na zachód Europy (np. z Polski do Wielkiej Brytanii i Niemiec; z Rumunii do Wielkiej Brytanii i Włoch);
- imigracja z Afryki Północnej i Azji Zachodniej oraz Południowej, w dużej mierze z byłych państw kolonialnych (np. z Indii i Pakistanu do Wielkiej Brytanii, z Algierii i Maroka do Francji)
- uchodźstwo (z Syrii do Niemiec, z Ukrainy do Polski i Niemiec)⁹.

1.2.2. Rys historyczny. Szósta faza migracji europejskich

Migracje europejskie między końcem II wojny światowej a 2015 r. przechodziły (wg M. Okólskiego¹⁰) pięć głównych faz. **Zjawiska, które miały miejsce po roku 2017 wraz z prognozą na kolejne lata, można wg mnie określić jako nową fazę migracji**, zatem przedstawiam także propozycję opisu kolejnej fazy.

Faza pierwsza obejmowała lata od 1945 do 1948. Miały wtedy miejsce głównie „migracje powojenne, powrotne i dostosowawcze”.

Faza druga, w latach 1949–1973, charakteryzowała się masowymi migracjami zarobkowymi do Europy Zachodniej i Północnej ze słabiej wówczas rozwiniętego południa Europy i spoza Europy przy polityce otwartych drzwi na Zachodzie. Jednocześnie następował odpływ pracowników

⁹ Najczęstsze państwa pochodzenia i docelowe przedstawiają tabele 3 i 4 w załączniku 1.

¹⁰ Okólski M., *Nowa, krucha mapa europejskich migracji*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 1(163)/2017, str. 10.

z Europy Zachodniej do USA (drenaż mózgów). W Europie Wschodniej migracje zewnętrzne i wewnętrzne były ograniczone ze względu na izolację bloku wschodniego.

W **trzeciej fazie**, tj. w latach 1974–1984, nastąpiło spowolnienie (przez bariery administracyjne) masowych migracji zarobkowych na Zachód Europy, przy jednoczesnym rozwoju migracji mających na celu łączenie rodzin. Kraje Europy Południowej, dotychczas biedniejsze, dzięki szybkiemu rozwojowi z emigracyjnych zaczęły stawać się imigracyjnymi (mniejszy odpływ za granicę, początki napływu migrantów). Częściowo otwarto granice wewnętrzne w bloku wschodnim.

Między latami 1985–1993 a rokiem 2004, w **fazie czwartej**, na Zachodzie następowało dalsze ograniczenie migracji spoza Europy (także łączenia rodzin) oraz nastąpiła „Powszechna, zaawansowana segmentacja rynku pracy (podrzędne pozycje łatwo dostępne dla cudzoziemców)”¹¹. Rósł jednocześnie napływ uchodźców (ze względu na niestabilną sytuację na Bliskim Wschodzie), a migranci z bloku komunistycznego częściej byli dopuszczani do prac sezonowych.

Początkiem **piątej fazy** było znaczące rozszerzenie UE w 2004 roku i przystępowanie kolejnych państw do układu z Schengen. Spowodowało to w pierwszej kolejności silne migracje z krajów Wschodu Europy do krajów zachodnich, a następnie – osiągnięcie przez większość członków UE (kraje Zachodu i Południa) statusu kraju imigracji netto. Jednocześnie rosła „Presja migracyjna z zewnątrz, częściowo spowodowana popytem na pracę w UE, lecz tłumiona przez ograniczenia natury administracyjnej” i nasilały się „fale azylantów napływających głównie z Afryki, Bliskiego Wschodu i Azji Zachodniej”¹². Kulminacją był silny kryzys migracyjny w latach 2015–2016 mający za przyczynę znaczący napływ imigrantów (zwłaszcza uchodźców), przede wszystkim ze względu

na destabilizację sytuacji na Bliskim Wschodzie po „arabskiej wiosnie”, zwłaszcza na wojnę domową w Syrii, oraz trudną sytuację polityczną i gospodarczą w wielu państwach afrykańskich, bałkańskich i azjatyckich (Pakistan, Bangladesz).

Obecnie, od 2016 r., mamy do czynienia z **szóstą fazą**. Kryzys uchodźczy zażegnało wprawdzie m.in. porozumienie między Unią Europejską a Turcją w 2016 r., jednak nie jest pewne, jak długo rozwiązanie to będzie skuteczne. Pandemia COVID-19 zmieniła procesy migracyjne zwłaszcza w latach 2020–2021, jednak nie zachwiała generalnymi, długofalowymi trendami. Napływ uchodźców z Ukrainy po ataku Rosji na ten kraj w 2022 r. jako zjawisko przełomowe powoduje, że także państwa członkowskie UE leżące na Wschodzie Europy stają się państwami imigracji netto. **W tej fazie można się spodziewać dalszego wzrostu legalnej i nielegalnej imigracji do Europy przy jednoczesnym starzeniu się tego kontynentu i związanych z tym problemach demograficznych i gospodarczych.**

1.2.3. Trendy w migracjach europejskich

W latach 1990–2020 w państwach europejskich odnotowano szczególnie silny wzrost imigracji z następujących kierunków:

1. Migracje wewnętrzne z państw europejskich, z **byłego bloku wschodniego** związane z przystąpieniem niektórych z nich do Unii Europejskiej i do układu z Schengen. Ze względu na to dwoma państwami pochodzenia, w przypadku których nastąpił w tym okresie największy wzrost liczby imigrantów w Europie, są **Polska, Rumunia i Albania**.
2. Migracje z państw **Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu** (uchodźstwo związane z wojnami oraz imigracja ekonomiczno-polityczna). Państwami z tego regionu, w których wzrost liczby imigrantów w Europie był największy, były **Maroko, Syria oraz Algieria**;

¹¹ Tamże.

¹² Tamże, str. 11.

3. Migracje z **państw azjatyckich**, zarówno ekonomiczne, jak i związane z niestabilnością polityczną (silny wzrost liczby migrantów z państw takich jak **Kazachstan, Chiny i Indie**)¹³.

Od roku 2015 można mówić o następujących najważniejszych trendach w europejskich migracjach:

1. **Spowolnienie wzrostu liczby imigrantów z państw UE należących dawniej do bloku wschodniego** (choć nadal był on istotny w tym okresie).
2. **Znaczący wzrost imigracji spoza Unii Europejskiej, zwłaszcza z Syrii, Ukrainy, Turcji i Rosji**¹⁴.
3. **Skokowy wzrost liczby uchodźców** ubiegających się po raz pierwszy o azyl w państwach UE. Trend ten rozpoczął się już w latach 2008–2013, następnie w czasie europejskiego kryzysu migracyjnego osiągnął pierwszy szczyt (głównie w związku z wojną w Syrii), jednak w kolejnych latach (po zastosowaniu rozwiązania w postaci umowy między UE a Turcją) mimo spadku tendencja wzrostowa była utrzymywana. Kolejny skokowy wzrost miał miejsce po napaści putinowskiej Rosji na Ukrainę w 2022 r.

1.2.4. Prognozy na przyszłość

Można założyć następującą **prognozę na przyszłość** (do roku 2030): przy założeniu braku nieprzewidywalnych zdarzeń, tzw. czarnych łabędzi (takich jak np. wielkoskalowa wojna kinetyczna na kontynencie europejskim, kolejne pandemie lub gwałtowna katastrofa ekologiczna), można przewidywać, że w nowych państwach członkowskich UE (tj. przyjęte po 2003 r.) **utrwali się status państw imigracyjnych**.

Napływ migrantów do państw europejskich (zwłaszcza Europy Zachodniej) z Afryki (przede wszystkim Północnej), Bliskiego Wschodu oraz słabiej rozwiniętych państw azjatyckich **będzie w najbliższych latach rósł**. Do głównych przyczyn takiego stanu rzeczy należy nierównowaga demograficzna między państwami o niskich dochodach a tymi o dochodach wysokich (raport progностyczny ONZ „World Population Prospects 2022”: „W ciągu najbliższych kilku dekad migracja będzie jedynym motorem wzrostu populacji w krajach o wysokim dochodzie. Natomiast w dającej się przewidzieć przyszłości wzrost populacji w krajach o niskich i średnich dochodach będzie nadal napędzany przez nadwyżkę urodzeń nad zgonami”¹⁵).

Deficyty na rynku pracy związane ze starzeniem się społeczeństwa europejskiego będą musiały zostać wypełnione w dużej mierze przez migrantów z państw pozaeuropejskich. Z drugiej strony nie należy oczekiwać stabilizacji politycznej i szybkiego wzrostu gospodarczego w państwach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, jak i w słabiej rozwiniętych państwach azjatyckich, zwłaszcza na obszarze posowieckim. **Niestabilność polityczna i problemy z bezpieczeństwem będą przyczyniać się do dalszego napływu uchodźców (wzmagające się konflikty m.in. w Sudanie, Nigrze itp.), zaś niestabilność gospodarcza – do napływu imigrantów zarobkowych**. Dodatkowym czynnikiem będą **zmiany klimatyczne**, na razie przede wszystkim ze względu na fakt, iż przyczyniają się do lokalnych katastrof (np. pożary i powódzie w Grecji w 2023 r.), a z czasem – także ze względu na to, że rosnące temperatury (jeżeli trend utrzyma się) znacząco utrudnią życie zwłaszcza w państwach Afryki i Bliskiego Wschodu.

¹³ Państwa pochodzenia, w przypadku których nastąpił największy wzrost liczby europejskich imigrantów między 1990 a 2020 r., przedstawia tabela 5 w zał. 1.

¹⁴ Państwa pochodzenia, w przypadku których nastąpił największy wzrost liczby europejskich imigrantów między 2015 a 2020 r., przedstawia tabela 6 w zał. 1.

¹⁵ *World Population Prospects 2022: Summary of Results*, UN Department of Economic and Social Affairs, czerwiec 2022, <https://www.un.org/development/desa/pd/>, dostęp: 11.09.2023 r.

Jednocześnie wewnątrz Unii Europejskiej rosną różnice zdań na temat migracji. Uzgodnione przez Radę Europejską w czerwcu 2023 r. stanowisko w sprawie kluczowych przepisów o azylu i migracji (tzw. nowy mechanizm solidarnościowy, zawarty w projekcie rozporządzenia o zarządzaniu azylem i migracją z 13 czerwca 2023 roku¹⁶) wzbudził silny sprzeciw, przede wszystkim ze strony Polski i Węgier. Należy jednak zauważyć, że i tak nie został on przyjęty w pierwotnym brzmieniu, gdyż – pod naciskiem Czech – dokument zapewnia możliwość zwolnienia z tzw. „puli solidarnościowej” przyjmowanych migrantów. W przypadku Polski i Węgier sprzeciw wobec mechanizmów relokacji migrantów wynika z przyjętej polityki (także wewnętrznej) rządzących ekip. Z kolei na bardziej solidarnościowe rozwiązania naciskają państwa będące na pierwszej linii, jeśli chodzi o przyjmowanie imigrantów z Południa i ze Wschodu (Grecja, Hiszpania, Włochy). **W wielu krajach (np. w Szwecji i Holandii) narasta frustracja związana z trudnościami z integracją części imigrantów – tzw. drifterów niezainteresowanych podjęciem pracy i kształceniem, wkładem w rozwój państw docelowych ani przyjęciem zasad ich kultury.**

Z pewnością mamy do czynienia z odejściem w Europie od tzw. „polityki otwartych drzwi”, de-

klarowanej przed 2015 r. przez kanclerz Niemiec, Angelę Merkel. **W silnych państwach europejskich rośnie też poparcie dla partii bliskich światopoglądowi nacjonalistycznemu, opowiadających się za ograniczeniem imigracji.** Np. we Francji między czerwcem 2022 r. a kwietniem 2023 r. poparcie dla Zjednoczenia Narodowego, dawniej prowadzonego przez Marine Le Pen (od 2022 r. przez Jordana Bardellę), wzrosło z 19 proc. do 24 proc.¹⁷, zaś w Niemczech poparcie dla AFD między wrześniem 2022 r. a 2023 r. wzrosło z 12 proc. do 22 proc.¹⁸.

W zależności od różnych scenariuszy dalszego przebiegu wojny na Ukrainie, różny może być też jej wpływ na migracje. Jeżeli wojna zakończy się zwycięstwem Ukrainy, będziemy mieli do czynienia z migracjami powrotnymi na Ukrainę głównie z państw Europy. **Jeśli jednak wojnę wygrają Rosjanie lub będzie się ona przedłużać, pozostawiając Ukrainę w stanie tzw. państwa upadłego¹⁹, można spodziewać się dalszego napływu uchodźców i migrantów ekonomicznych, przede wszystkim do innych państw.** W przypadku zakończenia wojny zwycięstwem Rosji, prawdopodobny jest scenariusz napływu kolejnych migrantów z Ukrainy ze względu na łączenie rodzin.

¹⁶ <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/06/08/migration-policy-council-reaches-agreement-on-key-asylum-and-migration-laws/>, dostęp: 11.09.2023 r.

¹⁷ Za: <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/france>, dostęp: 11.09.2023 r.

¹⁸ Za: <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/germany>, dostęp: 11.09.2023 r.

¹⁹ Por. Kuraszkiewicz R., *Nie wolno dopuścić do upadku Ukrainy. Dwa scenariusze dla powojennej Europy*, „Nowa Konfederacja”, 14.03.2023 r., <https://nowakonfederacja.pl/nie-wolno-dopuszcic-do-upadku-ukrainy-dwa-scenariusze-dla-powojennej-europy>, dostęp: 11.09.2023 r.

2. Migracje w Polsce

- Szacuje się, że łączna liczba cudzoziemców przebywających oficjalnie i nieoficjalnie w Polsce wynosi około 3,5–4 mln.
- Inwazja Rosji na Ukrainę stała się przelotem dla sytuacji migracyjnej w Polsce i przyczyniła się istotnie do zmiany sytuacji w tym kraju. We wrześniu 2023 r. w Polsce mogło przebywać od 2,5 mln do 3 mln Ukraińców.
- Polska jest krajem granicznym UE na szlaku migrantów z Azji i Afryki przetrzucanych do UE z Białorusi w ramach wojny hybrydowej. W takiej sytuacji konieczne jest wzmocnienie polityki przeciwdziałającej nielegalnej migracji w Polsce poprzez szczegółowe kontrole migrantów oraz skuteczniejsze odsyłanie nielegalnych emigrantów
- Dla sprawnej polityki migracyjnej bardzo ważną kwestią jest sytuacja imigrantów na rynku pracy. Dane Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej wskazują, że w 2022 r. udzielono w Polsce 365 490 zezwoleń na pracę cudzoziemców (dla porównania, w 2016 r. było to 127 394 – zmiany te wynikają m.in. z uproszczeń i złagodzenia prawa w ostatnim okresie).
- Aby zahamować całkowicie przyrost współczynnika obciążenia demograficznego, liczba cudzoziemców w wieku produkcyjnym do 2032 r. musiałaby corocznie przyrastać o 200–400 tys. (wzrost liczby cudzoziemców w wieku produkcyjnym o 200–250 tys. rocznie jest realny).

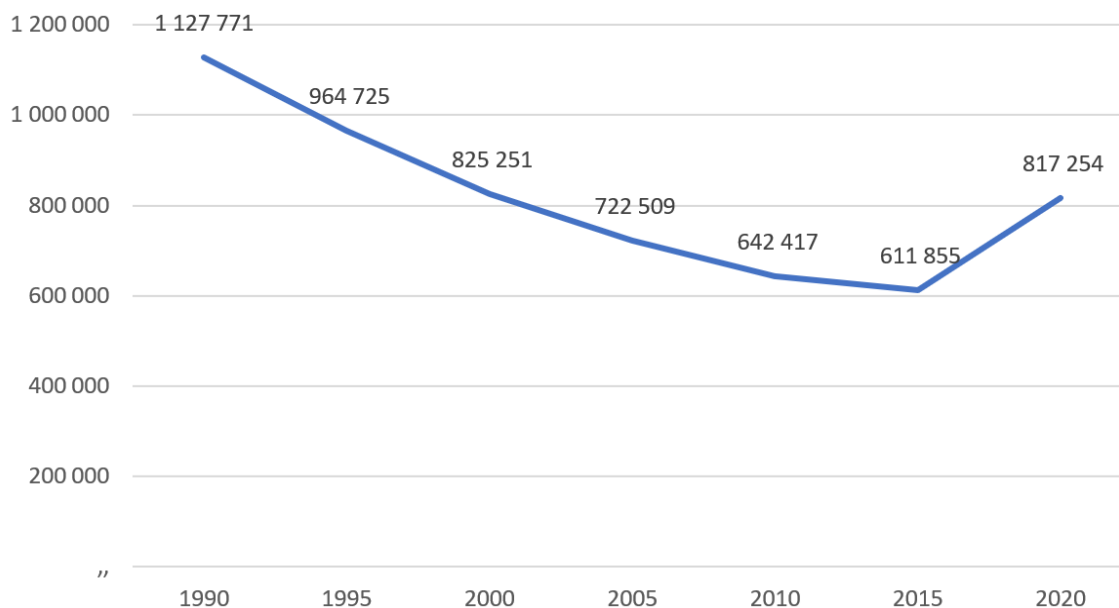
2.1. Obecny stan i trendy

Dane dotyczące populacji migrantów w Polsce różnią się w zależności od źródła, definicji i sposobu badania. Główny Urząd Statystyczny szacuje liczbę cudzoziemców na terenie Polski na podstawie różnych rejestrów²⁰. Wg stanu na dzień 31.12.2019 r. szacował tę liczbę na **2 106 101** osób, w tym 1,4 mln z Ukrainy, 105 tys. z Białorusi, 77 tys. z Niemiec i 37 tys. z Mołdawii.

Według danych ONZ (na podstawie szacunków z administracji państw członkowskich) w 2020 r. na terenie Polski mieszkało **817 254** imigrantów i liczba ich od roku 2000 była na podobnym poziomie. Dane na ten temat przedstawia wykres na kolejnej stronie.

²⁰ Źródło: *Populacja cudzoziemców w Polsce w czasie COVID-19*, GUS 2020, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/populacja-cudzoziemcow-w-polsce-w-czasie-covid-19,12,1.html>, dostęp: 11.09.2023 r. „Ustalono na podstawie informacji o obywatelstwie zawartej w rejestrach administracyjnych. Przy ustaleniu tej wielkości wykorzystanych zostało 9 rejestrów: PESEL, UdSC, ZUS, KEP, MRPIPS, MNISW, MEN, KRUS i NFZ” – tamże, str. 1.

Wykres 4. Liczba imigrantów w Polsce w latach 1990–2020

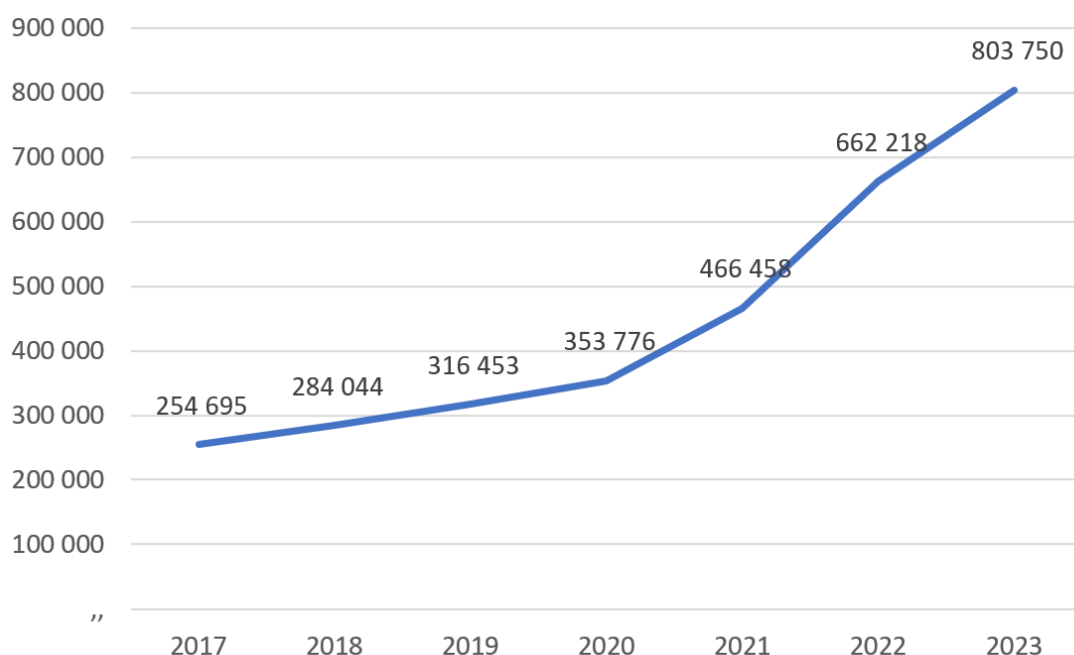
Źródło: opracowanie własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Do krajów, z których wg danych IOM w 2020 r. pochodziło najwięcej imigrantów w Polsce, należały: Ukraina, Niemcy, Białoruś, Litwa i Rosja.

nie 803 750 cudzoziemców (względem **353 776** w roku 2020, co oznacza wzrost o 227 proc. w tym okresie).

Oficjalnie, tj. na podstawie ważnych dokumentów pobytowych, na początku września 2023 r. na terenie Polski **oficjalnie przebywało łącz-**

Poniższy wykres przedstawia zmianę tej liczby w latach 2017–2023.

Wykres 5. Liczba cudzoziemców przebywających w Polsce w oparciu o ważne dokumenty w latach 2017–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu ds. Cudzoziemców, <https://migracje.gov.pl/statystyki/zakres/swiat/>, dostęp: 07.09.2023 r.

Wszystkie powyższe źródła danych uwzględniają jedynie osoby, które są zarejestrowane przynajmniej w jednym z rejestrów, podczas gdy **stosunkowo duża liczba imigrantów nie jest nigdzie zarejestrowana**. Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych **oszacował liczbę obcokrajowców zatrudnionych w Polsce w szarej strefie w 2019 r. na 811,9 tys., czyli więcej niż łączna liczba obcokrajowców przebywających w Polsce legalnie**. Aby oszacować obecną liczbę cudzoziemców w Polsce, do szacunków GUS na 2019 r. należy więc doliczyć co najmniej tę liczbę (łącznie, a następnie – dodać także osoby, które przybyły do Polski po inwazji Rosji na Ukrainę, **co pozwala oszacować obecną liczbę cudzoziemców przebywających oficjalnie i nieoficjalnie w Polsce na około 3,5–4 mln**).

W migracjach do Polski wystąpiły w latach 1990–2020 następujące trendy średnio- i krótkookresowe:

1. Trendy średniokresowe (między 1990 r. a 2020 r.):
  - migracje powrotne, repatriacja lub przyjazd do kraju pochodzenia rodziny (głównie z: Wielkiej Brytanii, Irlandii, Włoch, USA, Hiszpanii, Belgii i Kazachstanu);
  - migracje z państw byłego Związku Radzieckiego (Litwa, Białoruś, Ukraina) – częściowo także mające charakter repatriacyjny;
2. Trendy krótkookresowe (między 2015 r. a 2020 r.):
  - Znaczący napływ imigrantów zarobkowych z Ukrainy już przed wybuchem wojny;
  - Wzrost napływu migrantów z kierunków, z których dotychczas do Polski napływało niewiele osób, np.:
    - a) Państwa azjatyckie, przede wszystkim Azja Centralna i Południowa: Tadżykistan, Sri Lanka;
    - b) Państwa afrykańskie – największy wzrost procentowo dotyczył Erytrei i Kamerunu;

c) Państwa UE o niższym stopniu rozwoju gospodarczego: Bułgaria, Litwa.

Jednocześnie w ostatnich latach **w niewielkim stopniu zmniejsza się liczba Polaków wyjeżdżających z kraju**. Liczba Polaków przebywających czasowo za granicą między końcem roku 2017 a końcem roku 2020 spadła o 300 tys., jednak nie jest to jeszcze znak masowej reemigracji. W tym świetle nieadekwatna do faktów wydaje się wypowiedź premiera Mateusza Morawieckiego z 2021 r., jakoby „300 tys. Polaków wróciło z zagranicy”²¹, gdyż liczba ta może równie dobrze oznaczać powroty kolejnych osób, jak i niższą liczbę wyjazdów na pobyt czasowy. Ponadto, jak wskazuje najnowszy raport NBP, mimo ograniczenia zjawiska emigracji z Polski przez COVID-19 i brexit, „Polska emigracja zagraniczna ma w większości coraz bardziej długookresowy charakter i cechy migracji osiedleńczej. O postępującym procesie osiedlania się Polaków za granicą świadczy rosnący odsetek emigrantów mieszkających za granicą z najbliższą rodziną oraz przeciętnie coraz niższa częstotliwość wizyt w Polsce”²². Można zatem przewidywać, że **emigracja Polaków, choć w coraz mniejszym stopniu, będzie nadal w kolejnych latach problemem dotykającym polski rynek pracy**.

2.2. Przełom: imigracja z Ukrainy

Inwazja Rosji na Ukrainę, do której doszło 24 lutego 2022 r. stała się przełomem dla sytuacji migracyjnej w Polsce i przyczyniła się istotnie do zmiany sytuacji w tym kraju. O ile jeszcze w 2020 r. Polska mimo znacznego wzrostu imigrantów charakteryzowała się ujemnym saldem migracji (–0,78 na 1000 osób), o tyle, mimo braku aktualnych danych, można przypuszczać, że lata wojny na Ukrainie zmieniły tę sytuację. Szacunki liczby

²¹ Do Polski wróciło 300 tys. ludzi. „Udało się odwrócić trend”, Money.pl, 27.10.2021 r., <https://www.money.pl/gospodarka/do-polski-wrocilo-300-tys-ludzi-udalo-sie-odwrocic-trend-6698325598157536a.html>, dostęp: 7.09.2023 r.

²² Polacy pracujący za granicą w 2022 r. Raport z badania ankietowego, NBP, 11.09.2023 r., <https://nbp.pl/publikacje/rozne-publikacje/publikacje-o-przeptywach-migracyjnych>, dostęp: 11.09.2023 r.

Ukraińców przebywających w Polsce są jednak bardzo zróżnicowane, a liczba ta zmienia się dynamicznie w zależności od sytuacji na froncie.

Na łączną liczbę Ukraińców w Polsce składają się zarówno „przedwojenni” imigranci zarobkowi i uchodźcy, jak i uchodźcy wojenni, którzy przybyli do Polski po 24 lutego 2022 r. i zostali tam. Według Straży Granicznej od 24 lutego 2022 r. do 4 września 2023 r. granicę ukraińsko-polską przekroczyło 15,2 mln Ukraińców, zaś łączna liczba obywateli Ukrainy, którzy wrócili z Polski w tym okresie wyniosła 13,5 mln. Różnica między tymi dwiema liczbami to ok. 1,7 mln, przy czym **część Ukraińców wyjechała dalej z Polski, w tym do Niemiec**. Wskazuje na to m.in. fakt, że liczba uchodźców z Ukrainy w Niemczech rośnie, a w Polsce spada w ostatnich miesiącach.

Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza stworzyło raport na dzień 1.04.2022 r. Według tego raportu w Polsce mieszkało wówczas 3,2 mln Ukraińców i Ukrainek. Firma Selectivv szacowała w lutym 2023 r. liczbę osób z Ukrainy na terenie Polski na podstawie danych geolokalizacyjnych, języka urzędzenia, wizyt na Ukrainie i użytkowania ukraińskich kart SIM, na **3 166 418**.

Ponadto trudna do oszacowania jest liczba osób z Ukrainy przebywających w Polsce, a niefigurujących w żadnych rejestrach. Niezależnie od tego, na podstawie powyższych wskazań można oszacować prawdopodobną liczbę **Ukraińców przebywających w Polsce we wrześniu 2023 r. na 2,5–3 mln**.

2.3. Kto przybywa do Polski?

2.3.1. Charakterystyka imigrantów przybywających do Polski

Wg danych Urzędu ds. Cudzoziemców, największą **grupę wiekową** imigrantów w Polsce stanowią osoby w wieku 20–39 lat (53,3 proc.), a następnie – 40–59 lat (31,1 proc.), a więc osoby w wieku produkcyjnym. Większość (61,5 proc.) imigrantów stanowią **mężczyźni**.

Dane na temat wykształcenia cudzoziemców przebywających w Polsce nie są zbierane w sposób systematyczny przez ogólnodostępne rejestry, jednak wbrew stereotypom dostępne badania wskazują na stosunkowo duży udział osób z wyższym wykształceniem. W raporcie GUS z 2018 r. zastosowano szacowanie na podstawie danych ze spisu powszechnego z 2011 r. – wg tego oszacowania **osoby z wykształceniem wyższym w 2016 r. stanowiły 36,2 proc. cudzoziemców przebywających w Polsce**.

Prowadzone w ostatnich latach badania dotyczą głównie migrantów z Ukrainy, jednak stanowią oni na tyle istotną część (szacunkowo od 60 proc. do 75 proc.) wszystkich cudzoziemców mieszkających w Polsce, że w dużej mierze kształtują strukturę tej grupy. **Odsetek osób z wyższym wykształceniem wśród przebywających w Polsce Ukraińców w badaniu NBP z 2022 r. wahał się od 46 proc. w grupie „imigrantów przedwojennych” do 50 proc. w grupie uchodźców**, którzy przybyli do Polski między 24 lutego 2022 a majem tego samego roku. Warto zauważyć, że grupy te znacząco różnią się, jeśli chodzi o **znajomość języka polskiego** – w grupie „imigrantów przedwojennych” tylko 2 proc. deklarowało nieznaną znajomość tego języka wobec 46 proc. przybyłych między 24 lutego a majem.

2.3.2. Nielegalne migracje w Polsce

W świetle rosnącej liczby imigrantów w Europie i prognozowanych trendów wzrostowych, jak również kryzysu granicznego na Białorusi w latach 2021–2022 oraz prowadzonej przez Rosję Władimira Putina i Alaksandra Łukaszenkę wojny hybrydowej z Polską, można spodziewać się, że w kolejnych latach w Polsce może narastać problem nielegalnej imigracji.

Polska jest krajem granicznym UE na szlaku migrantów z Azji i Afryki przetrzucanych do UE z Białorusi w ramach wojny hybrydowej. Borykać się więc będzie nie tylko z problemem bezpośredniej nielegalnej imigracji, ale także (jako „pierwszy bezpieczny kraj” w UE) staje

przed wyzwaniem odsyłania migrantów z innych państw UE w ramach procedury readmisji (odsyłanie imigrantów, którzy bezprawnie wjechali na teren danego państwa) lub procedury dublińskiej (odsyłanie uchodźców, którzy nie złożyli wniosku o azyl w pierwszym bezpiecznym kraju, do którego przybyli). Dane wskazują jednak, że zdecydowanie większą grupę odsyłanych do Polski cudzoziemców stanowią osoby objęte procedurą readmisji, a więc nielegalni imigranci (od stycznia do lipca 2023 r. procedurą readmisji objęto 2585 osób, zaś procedurą dublińską – 792).

W takiej sytuacji konieczne jest **wzmocnienie polityki przeciwdziałającej nielegalnej migracji w Polsce** poprzez szczegółowe kontrole migrantów oraz skuteczniejsze odsyłanie nielegalnych emigrantów, a także położenie nacisku na ułatwienie legalnej migracji osobom, które mogą pomóc w rozwiązaniu problemów w zakresie demografii i rynku pracy, a więc tym, które:

- zamierzają zostać w Polsce na dłużej;
- zamierzają podjąć pracę;
- posiadają kwalifikacje potrzebne na polskim rynku pracy;
- zamierzają kształcić się w Polsce;
- zamierzają uczyć się języka polskiego.

2.4. Migranci na polskim rynku pracy

Dla sprawnej polityki migracyjnej bardzo ważną kwestią jest **sytuacja imigrantów na rynku pracy**. Jeżeli przyjąć szacunkową liczbę 3,5 mln cudzoziemców przebywających w Polsce, to szacunkowa liczba osób między 20. a 59. rokiem życia wynosiłaby 2,9 mln, co pozwalałoby na oszacowanie liczby osób w wieku produkcyjnym na około 3–3,2 mln osób. Wg ZUS liczba cudzoziemców w systemie ubezpieczeń społecznych na koniec 2022 r. wyniosła 1 063 300 (wg szacunków na koniec lipca 2023 r. – 1,094 mln), a więc mniej więcej 1/3 osób w wieku produkcyjnym. Należy do tego dodać wskazywaną wcześniej, szacunkową liczbę osób zatrudnionych w szarej strefie (ok. 800 tys.). Łącznie oznaczałoby to, że **oficjalnie i nieoficjalnie w Polsce pracuje ok. 66 proc. cudzoziemców przebywających w kraju**.

Jak wskazuje raport ZUS²³, wg stanu na koniec grudnia 2022 r., największą grupę ubezpieczonych cudzoziemców (72 proc.) stanowili Ukraińcy, następnie Białorusini (11 proc.), Gruzini (3 proc.), Hindusi (2 proc.) i obywatele Mołdawii (2 proc.). Jednocześnie raport wskazuje na szczególnie szybki wzrost liczby cudzoziemców zgłoszonych

²³

Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych 2022, ZUS, Warszawa, czerwiec 2023 r., str. 7.

do systemu ubezpieczeń w przypadku następujących państw: Gruzja, Turkmenistan, Indonezja, Filipiny, Azerbejdżan, Kolumbia, Białoruś, Bangladesz, Uzbekistan i Indie.

Ubezpieczeni cudzoziemcy najczęściej pracują w Polsce w następujących branżach:

- przetwórstwo przemysłowe – 16,1 proc.
- transport i gospodarka magazynowa – 14,3 proc.
- budownictwo – 12,0 proc.;
- handel i naprawa pojazdów – 8,4 proc.;
- zakwaterowanie i gastronomia – 6,0 proc.²⁴.

Ponadto 20,6 proc. cudzoziemców zgłoszonych jest przez płatników z sekcji N PKD – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, jednak ich branżowa przynależność nie jest jednoznaczna, gdyż sekcja obejmuje także umowy z agencjami pracy tymczasowej, pracującymi dla różnych klientów – i najprawdopodobniej dotyczy to większości cudzoziemców zarejestrowanych przez płatników z tej sekcji. Warto jednak zauważyć, że należą do niej też usługi związane z utrzymaniem porządku i zieleni.

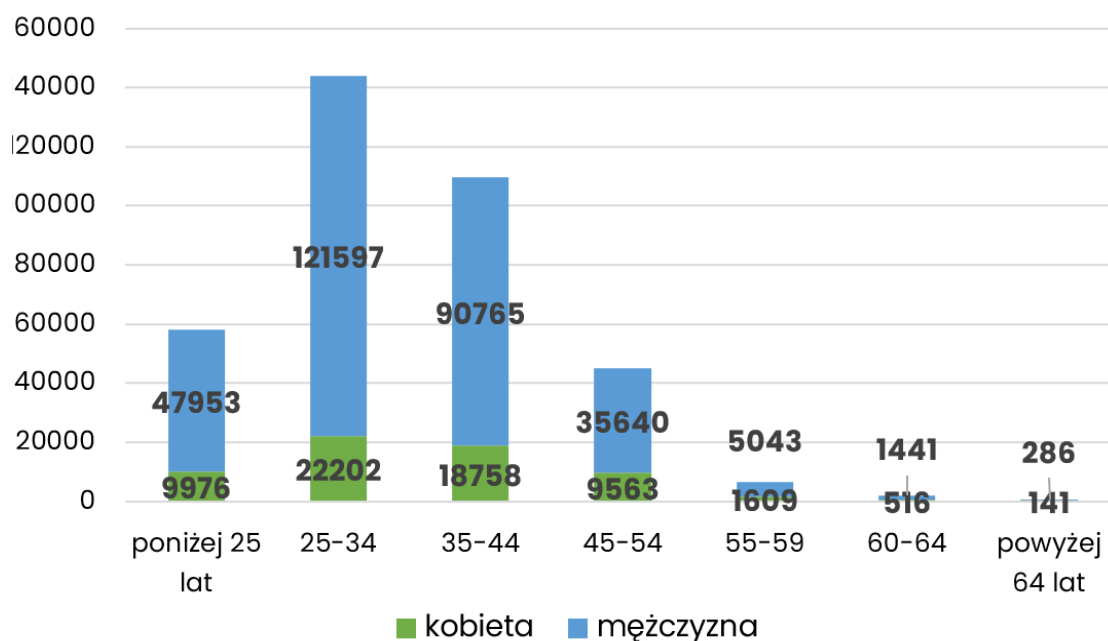
Najwyższy wzrost liczby pracujących ubezpieczonych cudzoziemców w stosunku do 2015 r. wystąpił w branży budownictwa, transportu i pozostałej działalności usługowej. Po zakończeniu najostrzejszej fazy pandemii COVID-19, znacząco rośnie także liczba cudzoziemców zatrudnionych w branży hotelowo-gastronomicznej.

Jednocześnie autorzy raportu podkreślają, że istnieje znaczące zróżnicowanie między cudzoziemcami z różnych państw pochodzenia, np. największy odsetek obywateli Indii pracuje w branży IT (w sekcji J PKD – informacja i komunikacja), w przypadku Ukrainy, Gruzji i Mołdawii poza wspomnianą sekcją N jest to przetwórstwo przemysłowe, zaś w przypadku Białorusinów – transport i gospodarka magazynowa.

Dane Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej wskazują, że w 2022 r. udzielono w Polsce **365 490** zezwoleń na pracę cudzoziemców (dla porównania, w 2016 r. było to **127 394** – zmiany te wynikają m.in. z uproszczeń i złagodzenia prawa w ostatnim okresie).

²⁴ Tamże, str. 28.

Wykres 6. Liczba cudzoziemców przebywających w Polsce w oparciu o ważne dokumenty w latach 2017–2023

Źródło: Wortal Publicznych Służb Zatrudnienia, <https://psz.praca.gov.pl/-/8180075-zezwolenia-na-prace-cudzoziemcow>, dostęp: 11.09.2023 r.

Warto zauważyć, że wśród osób otrzymujących zezwolenie na pracę mamy do czynienia z **dużą większą dominacją mężczyzn oraz osób młodych** (do 34. roku życia) niż w przypadku ogólnej populacji cudzoziemców.

Do zawodów, w których wydano najwięcej zezwoleń na pracę dla cudzoziemców w 2022 r., należały:

- Robotnicy wykonujący prace proste w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie;
- Robotnicy wykonujący prace proste w przemyśle;
- Kierowcy ciężarówek i autobusów;
- Robotnicy budowlani robót stanu surowego i pokrewni;
- Formierze odlewniczy, spawacze, blacharze, monterzy konstrukcji metalowych i pokrewni.

Analiza listy zawodów wskazuje, że dominują w nich wciąż prace proste i niewymagające kwalifikacji, mimo wskazanej wcześniej korzystnej struktury wykształcenia imigrantów. Przykładowo, już w 2019 r. 70 proc. pracowników z Ukrainy wskazywało w badaniu ankietowym, że wykonują pracę poniżej swoich kwalifikacji²⁵. Jednocześnie, jak wskazuje cytowany raport PARP, **większość ukraińskich pracowników odczuwała zadowolenie z pracy w Polsce, jak i z relacji z Polakami** (w tym znajomymi z pracy i przełożonymi).

Co do zasady, zdecydowana większość legalnie przebywających w Polsce imigrantów posiada zezwolenie na pobyt czasowy (603 649 osób w 2023 r., wobec 111 878 osób z zezwoleniem na pobyt stały). Stosunkowo najczęściej na pobyt stały w Polsce pozostają osoby z państw bliskich geograficznie i kulturowo Polsce (Białoruś, Ukraina), a dużo rzadziej np. imigranci z Azji (Indie, Bangladesz). W badaniu NBP **55 proc. ukraińskich „imigrantów przedwojennych” wskazało, że planuje pozostać na stałe w Polsce, w porównaniu z 19 proc. uchodźców badanych**

w listopadzie 2022 r. Jedynie 1–2 proc. migrantów zadeklarowało, że planuje wyjazd dalej na Zachód, ale ok. 30–50 proc. nie ma jeszcze sprezyzowanej wizji przyszłości.

2.5. Kogo będziemy potrzebować?

Trafnie zaplanowana polityka migracyjna powinna być odpowiedzią na sytuację demograficzną oraz obowiązującą na rynku pracy. W Polsce sytuacja w obu tych obszarach jest obecnie niekorzystna. Mamy do czynienia z **kryzysem demograficznym i deficytami na rynku pracy**, a perspektywy na przyszłość także nie napawają optymizmem.

Obecny w całej Europie i – szerzej – w świecie zachodnim trend spadku liczby urodzeń i starzenia się społeczeństwa jest szczególnie nasilony w Polsce. W 2022 r. w Polsce odnotowano 305,1 tys. żywych urodzeń wobec 331,5 tys. rok wcześniej. Jak wskazuje GUS, „Odnotowany w 2022 r. spadek liczby urodzeń potwierdza, że Polska wkroczyła w okres kolejnego kryzysu demograficznego (który miał już przejściowo miejsce w latach 1997–2007), ale obecny prawdopodobnie może mieć charakter dłuższej tendencji”²⁶. Po chwilowym wzroście liczby urodzeń w 2016 r. (interpretowanym jako efekt wprowadzenia programu „Rodzina 500 plus”, przez kolejne lata następował sukcesywny spadek, który nie zatrzymał się po zakończeniu pandemii COVID-19. Wg Eurostatu Polska należy do państw o najniższym współczynniku dzietności w UE (w 2021 r. wyniósł on 1,33 – niższą wartość osiągnęła jedynie na Malcie, w Hiszpanii i we Włoszech).

Efektom jest **coraz szybsze starzenie się społeczeństwa**. Według prognozy na 2060 r., mediana wieku ludności wyniesie wówczas ok. 50 lat (obecnie – ok. 42 lata), a ludność Polski zmniejszy się o 6,8 mln. Prognozy wskazują także na potencjalne zmniejszenie liczby osób w wieku produkcyjnym o 5,5 mln do 2050 r.

²⁵ *Zagraniczni pracownicy na polskim rynku pracy. Stan na 15 grudnia 2021*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2021, str. 29.

²⁶ *Sytuacja demograficzna Polski do 2022 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023, str. 9.

Od dłuższego czasu na polskim rynku pracy mamy co do zasady do czynienia z deficytem pracowników. Realizowane cyklicznie badanie „Barometr zawodów” od 2022 r. nie wskazuje na żaden zawód nadwyżkowy (tj. taki, w którym występuje nadwyżka liczby kandydatów do pracy w porównaniu z liczbą ofert). Od dłuższego czasu liczba zawodów deficytowych w Polsce utrzymuje się na poziomie około 30. W prognozie na 2023 rok w deficycie znalazły się następujące zawody:

- **Branża budowlana:** cieśle i stolarze budowlani, dekarze i blacharze budowlani, monterzy instalacji budowlanych, murarze i tynkarze, operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych, pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie, robotnicy budowlani.
- **Branża medyczno-opiekuńcza:** fizjoterapeuci i masażyści, lekarze, opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej, pielęgniarki i położne (w trwałym deficycie), psychologzy i psychoterapeuci.
- **Branża produkcyjna:** elektrycy, elektromechanicy i elektromonterzy, operatorzy obrabiarek skrawających, spawacze, ślusarze.
- **Branża transportowo-spedycyjno-logistyczna i samochodowa:** kierowcy autobusów, kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, magazynierzy, mechanicy pojazdów samochodowych.
- **Branża edukacyjna:** nauczyciele praktycznej nauki zawodu, nauczyciele przedmiotów zawodowych, nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących, nauczyciele szkół specjalnych i oddziałów integracyjnych.
- **Branża finansowa:** samodzielni księgowi, pracownicy ds. rachunkowości i księgowości.
- **Branża gastronomiczna:** kucharze.

Ponadto w miastach wojewódzkich deficytowe będą też zawody w branży IT i wysokich technologii, w branży usługowej oraz w służbach mundurowych.

2.6. Migracje jako (niewykorzystana) szansa dla Polski. Najważniejsze wyzwania a polityka migracyjna

Według powszechnego konsensusu ekspertów, szanse na naturalną stabilizację obecnego kryzysu demograficznego, zwłaszcza przez zwiększenie dzietności, są znikome. Autorzy cytowanego raportu GUS wskazują, że „W najbliższej perspektywie nie można spodziewać się znaczących zmian gwarantujących stabilny rozwój demograficzny”²⁷.

Prognozy cytowane przez autorów raportu „Gościenna Polska” wskazują, iż „do roku 2030 liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszy się o 1,2 mln, a do 2050 roku nawet i o 5,5 mln, przekładając się w niewiele mniejszym stopniu na spadek liczby osób pracujących, o ile deficyty te nie zostaną zapełnione imigracją”²⁸. Dlatego też jako szansę na rozwiązanie problemów demograficznych i tych związanych z rynkiem pracy należy przede wszystkim rozpatrywać migracje.

Wstępna analiza struktury zezwoleń na pracę wydawanych cudzoziemcom w ubiegłym roku, w porównaniu ze wskazaną wcześniej listą branż i zawodów deficytowych, wskazuje, że migranci w dużej mierze odpowiadają na potrzeby polskiego rynku pracy. Do zawodów, w których występują deficyty, a jednocześnie wydawana jest duża liczba zezwoleń na pracę, należą m.in.:

- robotnicy budowlani;
- kierowcy ciężarówek i autobusów;
- spawacze;
- blacharze;
- monterzy;
- ślusarze;
- kucharze;
- elektrycy;
- operatorzy maszyn.

²⁷ Tamże, str. 31.

²⁸ Bukowski M., Duszczyk M. (red.), *Gościenna Polska 2022+*, WiseEuropa, Warszawa 2022, str. 31.

Przemysł, budownictwo i gastronomia są więc trzema branżami, w których w pierwszej kolejności trafna polityka migracyjna może wyrównywać deficyty. Większe trudności dotyczą branż deficytowych takich jak branża medyczo-opiekuńcza, edukacyjna, finansowa czy IT. Jednakże trudności te mogą także zostać przełamane. Przykładowo, jak wskazują autorzy raportu „Gościnną Polską”, niewykorzystany do dziś jest przede wszystkim potencjał kobiet z dziećmi, które przyjechały do Polski jako uchodźczynie z Ukrainy. Ponad połowa z nich „legitymuje się wyższym wykształceniem, a w Ukrainie była zatrudniona jako specjaliści, nauczyciele i pracownicy sektora edukacji, pracownicy sektora usług oraz handlu. Tym samym struktura zatrudnienia osób uciekających przed wojną w pierwszym miesiącu pobytu w Polsce w ograniczonym stopniu odzwierciedla ich kwalifikacje. Problemem jest bariera językowa, większość z nich nie zna języka polskiego lub zna go słabo, lub bardzo słabo”²⁹. Jak wskazywano wcześniej, wielu migrantów uważa, że pracuje poniżej oczekiwań. Podobna sytuacja najprawdopodobniej dotyczy także mężczyzn i osób z krajów innych niż Ukraina.

Wśród innych problemów poza barierami językowymi, które zniechęcają imigrantów do pozostawania w Polsce, autorzy cytowanych raportów PARP, NBP i WiseEuropa wskazują:

- rozłąkę z rodziną;
- długie godziny pracy (imigranci spędzają w pracy więcej godzin niż Polacy) i jej trudne warunki;
- trudności w godzeniu opieki nad dziećmi z pracą;
- frustracja związana z wykonywaniem pracy poniżej kwalifikacji;
- trudności z załatwianiem formalności np. w zakresie legalizacji pobytu, nostryfikacji dyplomów itp.;
- trudności ze znalezieniem pracy.

Ważną kwestią pozostaje także sama liczba migrantów potrzebnych do uratowania Polski od

kryzysu. Autorzy cytowanego raportu ZUS przeprowadzili symulację, „o ile musiałaby wzrosnąć populacja w wieku produkcyjnym, aby zatrzymać wzrost współczynnika obciążenia demograficznego lub aby zmniejszyć tempo wzrostu tego współczynnika”³⁰. Wynika z nich, iż aby zahamować całkowicie przyrost współczynnika obciążenia demograficznego (stosunek liczby osób w wieku przed- i poprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym), **liczba cudzoziemców w wieku produkcyjnym do 2032 r. musiałaby corocznie przyrastać o 200–400 tys.**, co autorzy raportu uznali za nierealne. Jednocześnie wskazują, że realne jest zahamowanie przyrostu obciążenia demograficznego o połowę pod warunkiem corocznego wzrostu liczby cudzoziemców w wieku produkcyjnym o 100–200 tys.

Z punktu widzenia analiz przeprowadzonych w ramach niniejszego raportu, jak i w świetle najnowszych danych i trendów (przy uwzględnieniu szarej strefy, osób nierejestrowanych itp.), wydaje się, że **wzrost liczby cudzoziemców w wieku produkcyjnym o 200–250 tys. rocznie jest realny.** Wymagałoby to jednak zaplanowania i wprowadzenia skutecznej polityki migracyjnej.

Jednocześnie **Polska nadal nie posiada jednoznacznej, opisanej polityki migracyjnej**, co jest istotną przeszkodą w podjęciu odpowiednich działań umożliwiających wykorzystanie olbrzymiej szansy, jaką są migracje. Stworzony wstępnie dokument „Polityka migracyjna Polski – kierunki działań 2021–2022” ostatecznie został wycofany z prac Rady Ministrów ze względu na „potrzebę zrewidowania głównych kierunków polityki migracyjnej w nim zawartych”³¹ w związku z kryzysem migracyjnym z 2021 r. – napływem migrantów kierowanych do Polski przez Białoruś w ramach ataku hybrydowego. Autorzy uzasadnienia sugerują też, jakoby brak skodyfikowanej polityki migracyjnej umożliwił „szybkie i elastyczne” reagowanie na napływ uchodźców z Ukrainy. Taki sposób uzasadnienia zasługuje na

²⁹ Gościnną Polską 2022+, dz. cyt., str. 34.

³⁰ Cudzoziemcy..., dz. cyt., str. 41.

³¹ <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-przyjecia-dokumentu-polityka-migracyjna-polski-kierunki-dzialan-2021-2023>, dostęp: 11.09.2023 r.

krytyczną ocenę – efektywna, trafna i profesjonalnie napisana polityka migracyjna nie powinna utrudniać szybkiego i elastycznego reagowania na sytuacje kryzysowe (ze względu na brak takiej polityki za sukces przyjęcia uchodźców z Ukrainy odpowiedzialne jest w dużej mierze nie państwo, którego wsparcie ograniczone zostało do „nieprzeszkadzania”, ale sami obywatele i organizacje). Jednocześnie jej brak uniemożliwia systematyczne działania na rzecz rozwiązywania długofalowych problemów demograficznych i związanych z rynkiem pracy.

Przewidywalne zasady przyjmowania cudzoziemców, ich selekcji, kształcenia, zatrudniania

i integracji są niezbędne dla rozwiązania tych problemów. Zasad takich potrzebują zarówno sami cudzoziemcy, jak i pracodawcy ich zatrudniający, którzy obecnie w bardzo małym stopniu mogą liczyć na wsparcie rządu. **Bez takiego wsparcia i bez strategicznego myślenia o przyszłości, Polska będzie przegrywać walkę o deficytowe zasoby ludzkie z lepiej zorganizowanymi państwami z zachodu Europy oraz innymi państwami Zachodu (takimi jak USA, Kanada i Australia), a w dalszej perspektywie także z szybko rozwijającymi się państwami azjatyckimi (Chiny, Korea Płd., Japonia).**

3. Jak wykorzystać szansę?

3.1. Dwa scenariusze rozwoju sytuacji

W zależności od dalszego rozwoju wydarzeń, od działań państwa, pracodawców i samych cudzoziemców, mogą rozegrać się różne scenariusze sytuacji migracyjnej Polski. Dwa skrajne scenariusze przedstawiam dalej. Istotą mądrej polityki zagranicznej jest możliwe dążenie do scenariusza optymistycznego.

Scenariusz pesymistyczny: Polska jako tymczasowe miejsce dla drifterów i hub migracyjny, z którego migranci wyruszają dalej na Zachód.

W tym scenariuszu ze względu na brak trafnych, skutecznych i skoordynowanych działań na rzecz wykorzystania szansy, jaką jest migracja, obecni i przyszli migranci sfrustrowani trudnościami i barierami, będą planować wyjazd albo do pierwotnego miejsca zamieszkania (głównie w przypadku Ukraińców), albo dalej na Zachód. Brak skutecznego podejścia do migracji, systemu preferencji i selekcji, a także integracji migrantów spowoduje, że Polska będzie w dużej mierze pierwszym miejscem docelowym dla tzw. *drifterów* – osób niezainteresowanych osiedlaniem się, integracją, długoterminową pracą i kształceniem rekrutujących się przede wszystkim spośród imigrantów nielegalnych – przetrzucanych w ramach wojny hybrydowej do Polski przez reżim Łukaszenki oraz odsyłanych do Polski przez inne państwa UE.

Scenariusz optymistyczny: Polska jako państwo imigracyjne.

W tym scenariuszu Polska przyjmuje imigrantów, których celem jest trwałe osiedlenie się, kształcenie, praca i wkład w rozwój Polski jako państwa docelowego, i osobom decydującym się na ten wkład umożliwia integrację oraz pokonanie wskazanych w raporcie barier. Dzięki temu imigranci pozostają w Polsce na dłużej, wiążą się

głęboko z krajem docelowym, a ich obecność pozwala na rozwiązanie w dużej mierze problemów demografii i rynku pracy.

3.2. Rekomendacje dla polityki migracyjnej

W celu dążenia do osiągnięcia scenariusza optymistycznego, rekomendowane jest podjęcie następujących działań:

- 1. Stworzenie i przyjęcie skutecznej polityki migracyjnej:** Polska powinna opracować długoterminową strategię migracyjną, która uwzględnia aktualne i przyszłe potrzeby kraju. Polityka ta powinna być elastyczna, aby dostosowywać się do zmieniających się warunków, jednocześnie zapewniając stabilność i przewidywalność dla migrantów i pracodawców.
- 2. Stworzenie systemu selekcji imigrantów:** Polska powinna wprowadzić system selekcji, który pozwoli na przyjmowanie imigrantów:
  - a) z odpowiednimi kwalifikacjami i umiejętnościami, które są potrzebne na polskim rynku pracy (w tym celu należy budować politykę migracyjną na bazie analiz rynku pracy i zwiększyć zakres analiz dotyczących osób napływających do Polski);
  - b) zamierzających pozostać w Polsce na dłużej (uzależnienie wsparcia dla migrantów i ułatwień w organizacji stałego pobytu od długoterminowych zobowiązań edukacyjnych i zawodowych);
- 3. Wzmocnienie procedur odsyłania nielegalnych imigrantów.**
- 4. Sprawnie działający system kształcenia języka polskiego:** Integracja językowa jest kluczem do pełnej integracji społecznej i zawodowej. Państwo wspólnie z organizacjami pracodawców i instytucjami edukacyjnymi powinno inwestować w programy nauczania języka polskiego dla migrantów, które są dostosowane do różnych grup wiekowych i poziomów zaawansowania.

5. **Szybka ścieżka nauki zawodu:** Wzorując się na modelach z innych krajów, np. z Niemiec, Polska powinna rozwijać programy przyspieszonego kształcenia zawodowego dla migrantów, które pozwolą im zdobyć niezbędne kwalifikacje w krótkim czasie.
6. **Umożliwienie pracy zgodnie z kwalifikacjami:** Wiele osób migrujących posiada wykształcenie i umiejętności, które nie są w pełni wykorzystywane w Polsce z powodu barier językowych lub braku uznania kwalifikacji. Przyspieszenie uznawania kwalifikacji i wsparcie w dostosowywaniu się do polskiego rynku pracy mogą pomóc w rozwiązaniu tego problemu.
7. **Promocja i wsparcie przedsiębiorczości wśród migrantów:** Wielu migrantów posiada umiejętności przedsiębiorcze, które mogą przynieść korzyści gospodarcze Polsce. Dodatkowe wsparcie dla migrantów-przedsiębiorców może pomóc w tworzeniu nowych miejsc pracy i innowacji.
8. **Wzmocnienie współpracy z krajami pochodzenia migrantów:** Współpraca z krajami pochodzenia może pomóc w lepszym zrozumieniu przyczyn migracji i w opracowywaniu skuteczniejszych strategii zarządzania migracją.
9. **Polityka migracyjna nie powinna opierać się na specjalnych przywilejach w stosunku do imigrantów.** Imigranci powinni być świadomi, że nie mogą liczyć na specjalne traktowanie ani ze względu na swoją kulturę, ani status materialny. Powinni podlegać tym samym mechanizmom ochrony prawnej i społecznej, co gospodarze. Jednocześnie oznacza to, że ogólna hojność systemu socjalnego powinna być ograniczana – tak, by premowano pracowitość i zaradność, a nie umiejętność wykorzystywania siatki socjalnej.

4. Metodologia i źródła

W niniejszym opracowaniu główną stosowaną metodą była analiza desk research na podstawie następujących źródeł:

- *Asylum Statistics*, EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics&oldid=558844, dostęp: 11.09.2023 r.
- Bank Danych Lokalnych GUS, www.bdl.stat.gov.pl, dostęp: 11.09.2023 r.
- Bukowski M., Duszczyk M. (red.), *Gościnna Polska 2022+*, WiseEuropa, Warszawa 2022.
- Dao T.H., Docquier F., Maurel M., Schaus P., *Global Migration in the 20th and 21st Centuries: the Unstoppable Force of Demography*, FERDI Working Paper Development Policies 223, March 2018, <https://ferdi.fr/dl/df-Zk26mfKfrFABx6eLN4wnhGRa/ferdi-p223-global-migration-in-the-20th-and-21st-centuries-the-unstoppable.pdf>, dostęp: 07.09.2023 r.
- *Do Polski wróciło 300 tys. ludzi. „Udało się odwrócić trend”*, Money.pl, 27.10.2021, <https://www.money.pl/gospodarka/do-polski-wrocilo-300-tys-ludzi-udalo-sie-odwrocic-trend-6698325598157536a.html>, dostęp: 7.09.2023 r.
- Europe: Poll of Polls, France, POLITICO, <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/france/>, dostęp: 11.09.2023 r.
- Europe: Poll of Polls, Germany, POLITICO r., <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/germany/>, dostęp: 11.09.2023 r.
- <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.
- *International Migratuon Outlook 2022*, OECD, <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/30fe16d2-en/index.html?itemId=/content/publication/30fe16d2-en>, dostęp: 11.09.2023.
- Kuraskiewicz R., *Nie wolno dopuścić do upadku Ukrainy. Dwa scenariusze dla powojennej Europy*, „Nowa Konfederacja”, 14.03.2023 r., <https://nowakonfederacja.pl/nie-wolno-dopuszcic-do-upadku-ukrainy-dwa-scenariusze-dla-powojennej-europy/>, dostęp: 11.09.2023 r.
- *Migracy Policy Council Reaches Agreement on Key Asylum and Migration Laws*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/06/08/migration-policy-council-reaches-agreement-on-key-asylum-and-migration-laws/>, dostęp: 11.09.2023 r.
- *Migrants, Refugees and Societies*. World Development Report, World Bank, Washington 2023.
- Okólski M., *Nowa, krucha mapa europejskich migracji*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 1(163)/2017.
- *Polacy pracujący za granicą w 2022 r. Raport z badania ankietowego*, NBP, 11.09.2023 r., <https://nbp.pl/publikacje/rozne-publicacje/publikacje-o-przeplywach-migracyjnych/>, dostęp: 11.09.2023 r.
- *Populacja cudzoziemców w Polsce w czasie COVID-19*, GUS 2020, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/kapital-ludzki/populacja-cudzoziemcow-w-polsce-w-czasie-covid-19,12,1.html>, dostęp: 11.09.2023 r.
- *Sytuacja życiowa i ekonomiczna migrantów z Ukrainy w Polsce – wpływ pandemii i wojny na charakter migracji w Polsce*, Departament Statystyki NBP, Warszawa 2023, https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/04/Sytuacja-zyciowa-i-ekonomiczna-migrantow-z-Ukrainy-w-Polsce_raport-z-badania-2022.pdf, dostęp: 11.09.2023 r.
- *Ukraine Refugee Situation*, UN Operational Data Portal, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>, dostęp: 7.09.2023 r.
- *World Migration Report 2022*, International Organization for Migration, Geneva 2021.

- *World Population Prospects 2022: Summary of Results*, UN Department of Economic and Social Affairs, czerwiec 2022, <https://www.un.org/development/desa/pd>, dostęp: 11.09.2023 r.
- *World Population Prospects: The 2022 Revision. (Medium-fertility variant)*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, <https://www.worldometers.info/world-population/world-population-by-year/>, dostęp: 7.09.2023 r.
- Żołędowski M., *Wpływ pandemii COVID-19 na procesy migracji i sytuację migrantów - przypadek Polski*, „Studia Politologiczne” 65/2022.
- *Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych 2022*, ZUS, Warszawa, czerwiec 2023.
- *Zagraniczni pracownicy na polskim rynku pracy. Stan na 15 grudnia 2021*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2021.
- *Sytuacja demograficzna Polski do 2022 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.
- *Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka migracyjna Polski. Kierunki działań 2021–2023”*, <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-przyjecia-dokumentu-polityka-migracyjna-polski-kierunki-dzialan-2021-2023>, dostęp: 11.09.2023 r.

Uwaga: Dane dotyczące migracji będą różnić się w zależności od przyjętych definicji. W „World Migration Report” przyjęto definicję, według której migrantem nazywana jest osoba urodzona w innym kraju niż obecny kraj zamieszkania. Autorzy raportu „Migrants, Refugees and Societies” Banku Światowego z 2023 r.³² definiują migranta jako osobę, która nie posiada obywatelstwa państwa, w którym mieszka. Z tej perspektywy, autorzy szacują liczbę międzynarodowych migrantów na 184 mln. Zwracają uwagę, że w wielu państwach o wysokich dochodach, takich jak Kanada, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Norwegia czy Australia, osoby urodzone za granicą, a posiadające miejscowe obywatelstwo, stanowią ponad połowę migrantów mieszkających w danym kraju (np. w Szwajcarii – 69 proc., a w Kanadzie – aż 80 proc.).

³² *Migrants, Refugees and Societies*. World Development Report, World Bank, Washington 2023, str. xxiii.

Załącznik 1. Dane tabelaryczne

Tabela 1. Pochodzenie migrantów w najpopularniejszych państwach docelowych migracji

Państwo docelowe	Państwa, z których pochodzi najwięcej imigrantów w danym państwie docelowym
Stany Zjednoczone	<ul style="list-style-type: none"> • Meksyk • Portoryko • Filipiny • Chiny • Kanada
Niemcy	<ul style="list-style-type: none"> • Polska • Turcja • Rosja • Kazachstan • Syria
Arabia Saudyjska*	<ul style="list-style-type: none"> • Indie • Indonezja • Pakistan • Bangladesz • Egipt
Rosja	<ul style="list-style-type: none"> • Ukraina • Kazachstan • Uzbekistan • Azerbejdżan • Białoruś
Wielka Brytania	<ul style="list-style-type: none"> • Polska • Indie • Pakistan • Rumunia • Irlandia

* Dostępne tylko dane na temat imigrantów z Afryki i Azji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Tabela 2. Najpopularniejsze państwa docelowe dla mieszkańców państw, z których pochodzi najwięcej migrantów

Państwo pochodzenia	Najczęstsze cele migracji
Indie	<ul style="list-style-type: none"> • Zjednoczone Emiraty Arabskie • USA • Arabia Saudyjska • Pakistan • Oman
Meksyk	<ul style="list-style-type: none"> • Stany Zjednoczone • Kanada • Hiszpania • Niemcy • Francja
Rosja	<ul style="list-style-type: none"> • Ukraina • Kazachstan • Niemcy • Uzbekistan • Białoruś
Chiny	<ul style="list-style-type: none"> • Stany Zjednoczone • Korea Płd. • Japonia • Australia • Singapur
Syria	<ul style="list-style-type: none"> • Turcja • Liban • Arabia Saudyjska • Niemcy • Jordania

Źródło: opracowanie własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Tabela 3. Pochodzenie migrantów w najpopularniejszych europejskich państwach docelowych migracji (wg stanu na 2020 r., bez uwzględnienia wojny na Ukrainie; nie licząc Rosji)

Państwo docelowe	Państwa, z których pochodzi najwięcej imigrantów w danym państwie docelowym
Niemcy	<ul style="list-style-type: none"> • Polska • Turcja • Rosja • Kazachstan • Syria • Włochy • Rumunia • Czechy • Chorwacja • Grecja
Wielka Brytania	<ul style="list-style-type: none"> • Polska • Indie • Pakistan • Rumunia • Irlandia • Włochy • RPA • Bangladesz • Chiny • Nigeria
Francja	<ul style="list-style-type: none"> • Algieria • Maroko • Portugalia • Tunezja • Turcja • Włochy • Hiszpania • Niemcy • Wielka Brytania • Belgia
Hiszpania	<ul style="list-style-type: none"> • Maroko • Rumunia • Kolumbia • Ekwador • Wenezuela • Wielka Brytania • Argentyna • Peru • Francja • Niemcy
Włochy	<ul style="list-style-type: none"> • Rumunia • Albania • Maroko • Ukraina • Chiny • Niemcy • Mołdawia • Szwajcaria • Indie • Filipiny

Źródło: opracowanie własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Tabela 4. Najpopularniejsze państwa docelowe dla mieszkańców państw, z których pochodzi najwięcej migrantów

Państwo pochodzenia	Najczęstsze cele migracji
Ukraina	<ul style="list-style-type: none"> • Rosja • USA • Kazachstan • Niemcy • Polska • Włochy • Białoruś • Czechy • Izrael • Uzbekistan
Polska	<ul style="list-style-type: none"> • Niemcy • Wielka Brytania • USA • Kanada • Holandia • Irlandia • Włochy • Norwegia • Szwecja • Francja
Wielka Brytania	<ul style="list-style-type: none"> • Australia • USA • Kanada • Irlandia • Hiszpania • Francja • Niemcy • RPA • Włochy • Holandia
Rumunia	<ul style="list-style-type: none"> • Włochy • Niemcy • Hiszpania • Wielka Brytania • Węgry • USA • Francja • Austria • Izrael • Kanada
Niemcy	<ul style="list-style-type: none"> • USA • Turcja • Szwajcaria • Wielka Brytania • Austria • Włochy • Francja • Hiszpania • Kanada • Rosja

Źródło: opracowanie własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

Tabela 5. Państwa pochodzenia, w przypadku których nastąpił największy wzrost liczby europejskich imigrantów między 1990 a 2020 r.

Państwo	Wzrost liczby imigrantów między 1990 a 2020
Ukraina	3 232 237
Rumunia	3 028 770
Maroko	1 375 078
Kazachstan	1 249 286
Syria	1 238 337
Chiny	978 427
Niemcy	978 151
Algieria	969 937
Albania	954 492
Indie	925 977

Źródło: opracowanie własne na podstawie: United Nations Population Division, <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>, dostęp: 07.09.2023 r.

**Autorka składu:
Anna Śleszyńska**

Zdjęcia: Canva.com

**Użyto czcionek:
Poppins, Staatliches**

**Warsaw Enterprise Institute
Al. Jerozolimskie 30/7
00-024 Warszawa**